

Від Петра Могили до Омеляна Антоновича: «Хто створив бібліотеку, той створив цілий світ»

Ярошенко Тетяна Олександрівна, к.і.н., директор Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія»

“Коли я кажу мамі: “Я йду в бібліотеку”, вона одразу знає, в яку саме, і знає також, що це надовго. В бібліотеці я проводила більшу частину свого життя, коли ще була студенткою-бакалавром НаУКМА. Та і зараз, коли вже отримала диплом, я все одно приїжджаю до Бібліотеки ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів, бо саме тут живе моє “я”. Часто подумки дякую цим людям, завдяки яким ми маємо сьогодні наші читальні та комп’ютерні зали, книгосховища, бо «хто створив бібліотеку, той створив цілий світ». І коли мене запитують: “Чому ти так любиш свою Могилянку?”, то я відповідаю коротко і певно: “Викладачі й бібліотека”... Велике дякую нашим меценатам Тетяні та Омеляну Антоновичам – я, ми всі завжди пам’ятатимемо людей, які зробили свій вклад у те, щоб “з нас вийшли люди”, людей, які подарували нам цілий світ!» (Катерина Сухомлин, випускниця НаУКМА 2010 р.)

“Бібліотека Антоновичів – чарівна майстерня, де можна відчутти себе повноправним творцем такого мистецтва як мислення” (Арина Селюкова, студентка ФЕН НаУКМА).

«Бібліотека Антоновичів – місце, де закони фізики не діють: години за книжками пролітають, мов мить, фізичний голод – ніщо, у порівнянні з інтелектуальним» (Студенти ФЕН НаУКМА).

Бібліотека – серце університету, загальновідома теза. В Могилянці ця теза стверджується постійно. Можемо говорити про спільне творення інформаційного науково-освітнього простору, про невід’ємність і взаємопов’язаність діяльності

нашої бібліотеки передусім з академічним процесом, коли бібліотека реально перебуває в центрі навчального процесу, бо ж студенти постійно, щоденно потребують інформації для навчання та досліджень. «Бібліотека – це стиль життя в Академії», – кажуть наші студенти, а стратегічний план розвитку НаУКМА стверджує: «Бібліотека – не лише місце книговикористання, книгопошанування, а також і мозковий центр університету, пов'язаний незліченними нитками з усіма світовими інформаційними ресурсами, забезпечуючи швидкий та зручний доступ до всіх наукових джерел, перебуваючи в центрі академічного та дослідницького процесів».

Бібліотека не просто важлива складова університету, вона життєво необхідна. Відомий вислів американського дослідника Шелбі Фути: «університет – це лише кілька будинків навколо Бібліотеки». Саме така синергія багато в чому визначає сучасний статус Могілянки: без потужної бібліотеки не було би потужного і авторитетного нині дослідницького університету з якісними освітніми програмами. Без потреб університетської науки та освіти не було б такої книгозбірні, якою наразі є Могілянська бібліотека.

Але Києво-Могілянська академія – не просто науково-освітній заклад. Це частина національної історії, науки, освіти, культури, державотворення. Впродовж віків вона була виразником і носієм специфічних рис духовності українського народу, могутнім чинником формування його самосвідомості, джерелом ідей боротьби за батьківську віру і національну свободу. Для всіх українців вона завжди буде національною святинею, не меншою ніж Оксфорд для англійців чи Сорбонна для французів, Карловий університет для чехів чи Ягеллонський для поляків.

Історія Академії тісно пов'язана з традиціями благодійності та меценатства: від Галшки Гулевичівни та Петра Могили, від гетьманів України та професорів старої Академії – до численних друзів і прихильників Академії сучасної. «І словом, і ділом», порадами та фінансами, обладнанням та книжками підтримали відроджену 1991 року Києво-Могілянську академію українці всього світу.

За перші 20 років відродженої Академії бібліотечний фонд зріс від нуля (у 1991 році не було жодної книги!) до майже мільйона томів наукової та навчальної літератури, періодики, електронних ресурсів (понад 330 тисяч назв), 56 приватних колекцій, понад 9000 примірників вже у фонді рідкісних видань, понад 80 особових фондів у відділі наукового архіву. Створено розгорнуту структуру обслуговування в Бакалаврській, Дослідницькій, Філологічній, Мистецькій, Американській та інших бібліотеках, що цілісно складають Могілянську університетську книгозбірню.

Бібліотека – знаний й визнаний лідер в галузі впровадження новітніх інформаційних технологій та інших інновацій у бібліотечних сервісах та технологіях: перший в Україні бібліотечний сайт (з 1995), перший електронний каталог он-лайн (на базі потужного програмного забезпечення ALEPH), з 1996 перша автоматизована книговидача та електронне замовлення, перша система пошуку журналів A-Z, перша система віддаленого авторизованого доступу до ресурсів, один з перших університетських інституційних репозитаріїв відкритого доступу eKMAIR, підтримка університетських серіальних видань в електронному вигляді і т.п. Одна з найбільших сьогодні в Україні електронна колекція: наукові е-книги, е-журнали, бази даних. Бібліотека – ініціатор багатьох міжнародних проєктів, в т.ч. створення Консорціуму ELibUkr («Електронна бібліотека України»).

І все ж, як кожна книгозбірня, Могилянська особливо пишається своїми фондами. У цьому ми завдячуємо передусім друзям та прихильникам відродженої Академії, адже біля 70 відсотків нашої колекції становлять дарування. Власне, історія бібліотеки – це історія сучасного меценатського руху численних державних та громадських наукових організацій та установ, приватних осіб не лише з України, але й зі США, Канади, Австралії, Франції, Німеччини, Бразилії та інших країн світу. Понад 10 тисяч осіб подарували окремі книги чи цілі книгозбірні, наразі їх вже 56: Омеляна Прицака та Сергія Білоконя, Джеймса Мейса та Курта Зонтгаймера, Петра Одарченка та Олега Зуєвського, Аріядни та Богдана Стебельських, Марти Богачевської-Хом'як та Юрія Паславського, Миколи Брайченка-Петренка та Євгена Лащика, Степана Яреми та Віри Вовк-Селянської, Дмитра Павличка та Любомира Пирога, Ярослава Головача та Володимира Старицького та ін. Звичайно, пишаємось і особовими колекціями могилянців, найбільшою з яких є колекція ректора-засновника, нині почесного президента академії В'ячеслава Брюховецького, президента НаУКМА Сергія Квіта, професорів Володимира Моренця, Михайла Брика та ін.

Тож тішимося, що славні традиції, започатковані фундаторами та меценатами Києво-Могилянської академії, підтримуються і сьогодні. Галшка Гулевичівна відписала свої землі Братській школі, а Сагайдачний віддав на потреби Братства – увесь кошовий скарб. Іван Мазепа збудував кам'яний навчальний корпус, відомий нині як «Мазепин» та Богоявленський собор Братського монастиря, заснував щорічні стипендії «...всякому з малоросійських дітей, хочакому вчитись», поповнював бібліотеку різноманітними манускриптами. А Петро Могила заповідав

Академії майже все своє майно, в т.ч. й 2131 книгу, і просив берегти колегію як єдину заставу його земного життя...

Не розривається зв'язок часів, відновлюються традиції.

Цісарським дарунком, поки що найбільшим у фінансовому еквіваленті за 20 років історії відродженої Академії, і неоціненним з огляду важливості став проект будівництва Бакалаврської Бібліотеки Могилянки, підтриманий подружжям Омеляна та Тетяни Антоновичів.

Бібліотека – не перший дарунок Антоновичів Могилянці. «Без Антоновичів не було би Академії»: стверджує в численних інтерв'ю ректор-засновник, а нині почесний президент НаУКМА В. С. Брюховецький. Адже саме на кошти родини Антоновичів, засновану ними стипендію, ще молодий тоді дослідник Інституту літератури АН України В'ячеслав Брюховецький у 1989 році отримав можливість познайомитися з досвідом наукових студій та викладання у Ратг'єрському університеті в США, де, власне, і почав будувати плани про створення сучасного університету та відродження КМА. Саме на кошти премії Фондації Антоновичів (або як називають її в Україні «малої української нобелівської премії», чи за влучним висловом Ліни Костенко «чистої нагороди із чистих рук»), отриманої ним у 1995 році, В'ячеслав Брюховецький замовляє мантії вже для перших випускників НаУКМА. Родина Антоновичів підтримувала й інші наші проекти, бо саме Могилянка, стверджував неодноразово Омелян Антонович, є центром культурного та духовного розвитку в сучасній Україні. Як тільки університет оголосив про необхідний проект будівництва окремого приміщення Бакалаврської Бібліотеки, точніше реконструкції старої напівзруйнованої будівлі колишньої клінічної лікарні під потреби Бібліотеки, пан Омелян відгукнувся... мільйоном доларів. Це не просто дозволило у стислі терміни виконати проектні роботи й розпочати реконструкцію, це уможливило мрію про сучасну Бібліотеку в Могилянці взагалі. Увесь проект коштував майже два мільйони доларів, тож додатково за три роки реконструкції ми зібрали ще майже 900 тис. доларів на сучасне оснащення та обладнання Бібліотеки; понад 300 осіб чи інституцій з України, США, Канади відгукнулись на наш запит про підтримку. І все ж найбільшим став внесок подружжя Антоновичів. На відзнаку глибокої вдячності тоді Будинок Бакалаврської бібліотеки академії вирішено було назвати іменем Тетяни та Омеляна Антоновичів. Маємо Бібліотеку, рівноцінну кращим бібліотекам світу за оснащенням, за технологіями, за тим особливим затишком, який притаманний

бібліотекам, де справді люблять і поважають Книгу. Дякуємо родині Антоновичів за цей щедрий дар!

Я познайомилась з паном Омеляном лише на початку 2000-х років у справах проекту бібліотечного. Пощастило нам й трохи помандрувати разом: у його рідну Долину (як світилися очі, як радів зустрічі з рідним обійстям, школою, будівлею суду, де працював тато, як скромно обмовився про свій внесок у створення музею «Бойківщина», пам'ятника борцям за визволення України, ремонт церковної бані...). Кілька незабутніх львівських зустрічей, серед яких відвідина гімназії (нині № 1), де вчився пан Омелян: моментально знайшов спільну мову зі школярами, впевнено цитуючи латиною відомі вислови... Згадую і його затишне помешкання на тихій київській вул. Заньковецької, й незвичне помешкання в Бібліотеці Стефаніка... Завжди стоси газет, книг, «Літературна Україна» перечитувалась з олівцем, інтерес до всього, що відбувається в Україні...

А бачили б Ви радість, коли студенти пов'язали йому на вулиці помаранчеву стрічку: ще влітку 2004, коли так мріялось... І щоденні візити до Могилянки в Центр штабу «Нашої України» в буремному листопаді того ж року. Він так любив Україну, так вірив в її краще майбутнє... Справжній патріот, природжений інтелігент, чуйна й надзвичайно скромна й невибаглива у побуті людина з незрівняним почуттям гумору. Стопані черевики і незмінний кашкетик, й одночасно мільйони тяжко зароблених власних статків – для розвитку науки, освіти, культури України.

...«Йдемо до Антоновичів», «зустрінемося у Антоновичів», «я – у Антоновичів»: щодня ці слова промовляють сотні студентів й викладачів Могилянки. Й промовлятимуть завжди. Вірю, що саме такі слова хотіли б почути пані Тетяна та пан Омелян. А може й чують.

Література

1. Американець Омелян Антонович дав один мільйон доларів на реконструкцію бакалаврської бібліотеки Києво-Могилянської академії // Хрещатик. – 2004. – 5 жовт. – С. 15.
2. Бажал А. Людина, яка живе в бібліотеці / Інтерв'ю з Омеляном Антоновичем // Дзеркало тижня. – 2004. – 9 жовт. – С. 26.
3. Беляєва М.В. Україні популяризують благодійність : підбито підсумки конкурсу "Благодійник року" / Марія Беляєва // Хрещатик. - 2007. - № 216 (14 груд.). - С. 4. *Визнання "Благодійник року – приватна особа" отримав Омелян Антонович.*
4. Дмитренко Н. Останній зі свідків: Омелян Антонович був підпільником ОУН, останнім з українців бачив живого Бандеру. Нині він – меценат української науки // Україна молода. – 2008. – 15 лют. – С. 7.
5. Довгаль І. Бібліотека НаУКМА і її "квартирне питання" / Ірина Довгаль, Євген Зверєв // Україна молода. – 2004. – 4 листоп. – С. 10.
6. Квіт С. М. Він будив у наших душах Україну : [пам'яті Омеляна Антоновича] / С. Квіт, В. Брюховецький // Дзеркало тижня. - 2008. - 8 березня (№ 9). - С. 14.

7. Квіт С. М. Своїм життям він будив наші українські душі / Сергій Квіт, В'ячеслав Брюховецький // Свобода. - 2008. - 7 берез. (№ 10). - С. 23.
8. Костенко Т. Імена Антоновичів, імені Антоновичів / Тетяна Костенко // Дзеркало тижня. - 2004. - 14-20 серп. (№ 32). - С. 12.
9. Меценат вклав у бібліотеку "Могилянки" мільйон доларів // Свобода. - 2004. - 8 жовт. - С. 2.
10. Подія року : 24 травня 2007 року в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» відкрилася Бібліотека Тетяни та Омеляна Антоновичів // Академічна панорама. - 2007. - трав. - С. 1.
11. Серце Могилянки -- її наукова бібліотека / УНІАН // Свобода. - 2007. - 8 черв. (№ 23). - С. 5.
12. Сметанская О. Миллион долларов пожертвовал Национальному университету "Києво-Могилянська академія" американский меценат Омелян Антонович // Факты. - 2004. - 5 октября. - С. 12.
13. Україна. Президент (2005- ; В. А. Ющенко) Про відзначення державними нагородами України громадян іноземних держав : [за вагомих особистий внесок у популяризацію історичних та сучасних надбань України у світі, формування її позитивного міжнародного іміджу та з нагоди Дня Соборності України] : Указ Президента України від 17 січ. 2008 р. № 33/2008 // Урядовий кур'єр. - 2008. - № 16 (26 січ.). - С. 6.
14. Ханас О. Меценат Омелян Антонович подарував мільйон доларів на розвиток НаУКМА / Оксана Ханас // Свобода. - 2004. - 19 листоп. (№ 47). - С. 3.
15. Хроніка наукових подій // Бібліотечний вісник. - 2007. - № 3. - С. 30. Про свято відкриття нової бібліотеки Тетяни та Омеляна Антоновичів, що відбулося 25 травня 2007 року у Науковій бібліотеці НаУКМА.
16. Якщо в країні відкривають бібліотеки, вона має майбутнє // Україна BUSINESS. - 2007. - 21 трав. - 18 черв. - С. 1.
17. Ярошенко Т. О. Від Петра Могили до Омеляна Антоновича : слово про відроджену бібліотеку знаменитого університету : [розмова з дир. Наук. б-ки НаУКМА Т. О. Ярошенко] / розмовляв В. Бурбан // Дзеркало тижня. - 2005. - 23 квіт. - С. 25.
18. Ярошенко Т.О. Від Петра Могили до О. Антоновича : бібліотека відродженої академії / Т.О. Ярошенко // Свобода. - 2005. - 8 квіт. (№ 14). - С. 25.
19. Ярошенко Т.О. Нова Могилянська бібліотека ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів : [інтерв'ю з дир. наук. б-ки НаУКМА Т. Ярошенко] / записала Юлія Морозюк // Бібліотечний форум України. - 2007. - № 3. - С. 42-44.